

Leikkikoulutuksen vaikutukset päiväkodin toimintaympäristössä

Harri Rytönen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Leikkikoulutuksen vaikutukset päiväkodin toimintaympäristössä

Harri Rytönen
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2020

Harri Rytönen

Leikkikoulutuksen vaikutukset päiväkodin toimintaympäristössä

Vuosi

2020

Sivumäärä

344

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksen järjestämän leikkikoulutuksen vaikutuksia päiväkotien toimintaympäristöissä. Tavoitteena oli nostaa esille koulutuksen pohjalta tapahtuneita muutoksia eri varhaiskasvatusyksikköjen toimintaympäristöissä ja kuinka ne oli toteutettu. Tutkimus suunnattiin varhaiskasvatuksen opettajille ja lastenhoitajille, jotka osallistuivat leikkikoulutukseen. Tutkimuksella kerättiin myös tietoa koulutuksen järjestäjälle, tulevien koulutuksien kehittämiseksi.

Tutkimuksessa hyödynnettiin sekä laadullisen, että määrällisen tutkimuksen menetelmiä sekä käytäntöjä. Menetelmien katsottiin sopivan tutkimuksen muotoon ja niiden nähtiin täydentävän toisiaan. Tutkimuksessa kerättiin aineistoa sähköisellä kyselylomakkeella, mikä sisälsi avoimia- ja monivalintakysymyksiä. Viitekehyksenä tutkimuksessa käytettiin varhaiskasvatusta ohjaavia säännöksiä, lapsen sekä hänen leikkinsä kehittymistä eri ikäkausina, toimintaympäristöjä ja niiden kehittämistä.

Kyselyn osallistujamäärä jäi ennakoitua suppeammaksi. Kysely tuotti tietoa koulutuksen järjestävälle taholle ja se vastasi myös tutkimusongelmaan. Vaikka kyselyyn osallistuneiden määrä jäi suhteellisen alhaiseksi, aineistoa analysoimalla kyettiin nostamaan esille selkeitä koulutuksen pohjalta tapahtuneita muutoksia toimintaympäristöissä ja kuinka niitä oli toteutettu. Tuloksissa näkyi myös päiväkotien arjen kiireellisyys, jonka keskellä muutoksia oli jouduttu tekemään. Koulutus koettiin vastaajien keskuudessa suhteellisen mielenkiintoiseksi, mutta osa koki, etteivät muutokset olleet lapsilähtöisiä vaan enemmän aikuisten suunnittelempia. Haasteita koettiin myös alle 3-vuotiaiden lasten osallisuudessa ja mahdollisuudessa vaikuttaa omaan toimintaympäristöön.

Kehittämistarpeena tutkimuksen pohjalta nousi esille koulutuksen järjestämisen haasteellisuus. Koulutuksen tulisi vastata varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisia ohjeita ja välttää aiheuttamasta liiallisia paineita koulutukseen osallistuneille työntekijöille. Toimintaympäristöön suunnatut muutokset tehdään muun työnohessa ja niille ei useinkaan ole varattu erikseen aikaa.

Harri Rytönen

Effects of Play Education in Kindergarten Operating Environment

Year

2020

Pages

344

The intention of this Bachelor`s thesis was to investigate the effects of play training in the functioning environments of kindergartens. The training was organised by early childhood education by the city of Hämeenlinna. The aim was to show changes on the basis of training in the operating environments of different kindergartens units. The investigation was directed to kindergarten teachers as well as childminders who took part in training. The thesis also collected useful information for the organizer of training, for the development of future trainings.

The thesis utilized elements of both qualitative and quantitative research, as well practises. The methods were considered suitable for the form of research, as well as being seen to complement each other. The research collected data using an electronic questionnaire, which included open and multiple-choice questions as well. As a theoretical framework frame, the thesis naturally used regulations guiding early childhood education, the development of the child and his play at different ages and the development of operational environments.

Participation in the survey was voluntary, which may have affected the number of participants. The survey produced information for the organisation of education and it also responded to the research problem. Although the number of participants in the survey remained relatively low, analysis of the data was able to show clear changes in operating environments based on training and how they had been implemented. The results also indicate the urgency of everyday life in kindergartens, amid which changes have had to be made. Education was perceived as relatively interesting among respondents, but some felt that the changes were not child-oriented but more designed by adults. Challenges were also experienced in the inclusion of children under 3 years of age and the potential to influence their own environment.

As a need for development, the challenge of organising training was raised based on the research. Education should conform to guidelines of the early childhood education plan and avoid placing excessive pressure on workers who have participated in training. Changes to the operating environment are made in other working conditions and often do not have time allocated separately.

Keywords: early childhood education, developing, education, kindergarten, operational environment

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö ja sen kehittäminen.....	7
3	Lapsi ja leikin kehittyminen	10
3.1	Peruskäsityksiä lasten leikistä.....	10
3.2	Lapsen kehitys leikin ohella	10
3.3	Alle 3- vuotiaan lapsen käytännölliset leikit	11
3.4	3-4 - vuotiaan lapsen symboliset leikit.....	12
3.5	4-7 vuotiaan lapsen sääntöjen mukaiset leikit.....	13
4	Tutkimuksen aihe, tarkoitus ja tutkimusongelma	14
5	Tutkimuksen tausta	14
6	Opinnäytetyön muoto ja menetelmät	16
6.1	Kyselylomake	17
7	Aineiston analysointi ja tulkinta	19
8	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	20
9	Tutkimuksen tulokset	21
9.1	Koulutuksen esivaikutelma	22
9.2	Koulutuksen vaikutukset toimintaympäristössä.....	22
9.3	Muutosten toteuttaminen.....	22
9.4	Lasten osallisuus toimintaympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa	22
9.5	lasten leikkikäyttäytymisen muuttuminen muutosprosessin jälkeen	23
9.6	Tapahtuneet muutokset lasten leikkikäyttäytymisessä	23
9.7	Vastaaajan oman leikkikäyttäytymisen muuttuminen.....	24
9.8	Vastaaajan oman leikkikäyttäytymisen muutokset	24
10	Pohdinta	24
11	Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	27

1 Johdanto

Aloittaessani suorittamaan elokuussa 2019 sosionomi koulutuksen ensimmäistä harjoittelujaksoa Vuorentaan päiväkodissa esiopetusryhmässä, olin vielä etsimässä opinnäytetyön aihetta. Harjoittelun aikana sain kuulla, että päiväkotia on osallistumassa leikkikoulutukseen. Tuolloin en ihan vielä tiennyt mitä kaikkea koulutus sisältäisi. Yhteydenotto päiväkodin pedagogiseen johtajaan, johti opinnäytetyön aiheen muodostumiseen. Sovimme, että tekisin tutkimuksen leikkikoulutuksen vaikutuksissa, henkilökunnan toiminnan ja fyysisenleikkiympäristön kehittämiseen. Opinnäytetyön tekeminen auttaa myös itsenäni tulevaisuudessa työskennellessäni varhaiskasvatuksen opettajana. Opinnäytetyön teoriapohja luo pohjaa käytännön toiminnalle ikäisten lasten kanssa sekä luo ymmärrystä itseni sekä toimintaympäristöjen kehittämiseksi. Opinnäytetyö olisi myös Hämeenlinnan kaupungille hyödyllinen, sillä tutkimus toimisi palautteen kerääjänä koulutuksesta. Tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan käsitellä tuota palautetta.

Miksi toimintaympäristöä korostetaan varhaiskasvatuksessa? Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan, toimintaympäristön on luotava edellytykset kehitykselle, uuden sisäistämiseksi sekä sen on oltava suotuisa ja suojaava kasvatettavan kehitys huomioiden. Lindberg (2011, 54) korostaa, että toimintaympäristö päiväkotien ammattilaisten aktiviteettien avulla, luo kasvatetavalle tärkeitä elämyksiä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 29-33) nostetaan esille toimintaympäristön jatkuvaa muuntamista, jota on tärkeää analysoida sekä kehittää. Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma (2019, 21) korostaa, että varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella pitää luoda edellytykset osallistua oman päivittäisen toimintaympäristönsä muokkaamiseen. Tässä ovat lähtökohdat opinnäytetyöni tekemiseen. Opinnäytetyön tekeminen keskittyi menneillä olevaan prosessiin, jossa osa Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen työntekijöistä osallistui leikkikoulutukseen, minkä tarkoitus on kehittää toimintaympäristöä yhdessä lasten kanssa. Tutkimukseni ei keskity koulutuksen sisältöön, vaan tavoitteena on kohdistaa se itse toimintaympäristön muutokseen. Tästä muodostuvat myös tutkimuskysymykset. Millaisia muutoksia leikkikoulutukseen osallistumisella on ollut päiväkodeissa? Miten muutokset on toteutettu?

Minulla oli harjoittelujaksolla mahdollisuus osallistua leikkikoulutukseen. Pidin tätä mielenkiintoisena ja omaa opinnäytetyötäni auttavana tekijänä. Opinnäytetyötä oli myös helpompi ja luontevampi tehdä harjoittelujakson aikana, sillä harjoitteluympäristö loi suotuisat olosuhteet sen tekemiseen. Koronaepidemia toi haasteita opinnäytetyön tekemiseen. Epidemia vaikutti siihen, ettei suunniteltuja vierailuja päiväkoteihin päästy tekemään. Vierailujen tarkoitus olisi ollut tuoda opinnäytetyötä esille päiväkodin henkilökunnalle, jotka osallistuivat anonyymisti tutkimukseen.

Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoitus oli myös tarkastella, toteutuuko varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteiden (2018, 26) mukainen lasten osallisuus sekä kuulluksi tuleminen. Tutkimuksen teoriapohjana painotetaan Jean Piaget'n lapsen kehitysteoriaa sekä iän mukaisen leikin kehittymisen teoriaa. Opinnäytetyössä käsitellään myös leikkiympäristön kehittämistä, osana tutkimuksen perustana. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, mikä on luotu laadullisen sekä määrällisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti.

Tutkimusten tulosten toivotaan tuovan hyödyllistä tietoa koulutuksen järjestäneelle Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatukselle. Tietoa apuna käyttäen uusien vastaavanlaisten koulutusten järjestäminen tulevaisuudessa palvelee paremmin kaikkia koulutukseen osallistuneita tahoja.

2 Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö ja sen kehittäminen

Opinnäytetyössä pyritään selvittämään mitä vaikutuksia leikkiympäristökoulutuksella oli lasten leikkiympäristöjen kehittymiseen. Tutkimuksessa toimintaympäristön kehittäminen koskee kaikki lapsia varhaiskasvatuksesta esikouluun asti, jolloin toimintaympäristöä on siis osattava katsoa eri-ikäisen lasten näkökulmista. Tätä tietopohjaa apuna käyttäen toimintaympäristöjä voidaan helpommin kehittää.

Kalliala ja Tahkokallio (2001, 33-34, 50) nostavat esille, että oppimisympäristö konsepti liittyy ehdottomasti päiväkotien kasvatusopilliseen määritelmään. Määritelmästä huolimatta, varhaiskasvatuksen ympäristöissä kehitystä ei ole toteutunut odotetusti. Käsitys puitteista merkittävänä osatekijänä kasvatusoppia on suomalaisessa varhaiskasvatuksessa vieras ajatus. Läheistä aktiivista miljöötä ei osata hahmottaa osana varhaiskasvatusta, jota tulisi muokata ja kehittää vähän väliä. He kuitenkin näkevät, että kotimaiset varhaiskasvatuksen kiinteistöt ovat ehdottoman vertailukelpoisia muuhun maailmaan, mutta toimintaympäristöt ovat puutteellisia sekä väröttömiä. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä korostuu tilojen hygieenisuus ja hyvä kunto.

Tämän päivän varhaiskasvatuksen toimintaympäristön tehtävänä on ylläpitää lasten omatahtoista tiedonhalua ja uuden omaksumista. Sen tarkoitus on myös suunnata heitä peleihin, ruumiilliseen toimintaan, tiedusteluun, luovuuteen sekä tuntemiseen. Miljööt luovat pohjan monitasoiselle, mielekkäälle aktiivisuudelle, laaja-alaiseen toimintaan sekä myös rauhoittumiseen. Kasvatettavien toimien tulokset tulee tulla nähdyiksi. Toimintaympäristöissä on mahdollista järjestää erilaista opetuksellista toimintaa ja ne kehittyvät tilanteiden mukaisesti. Siellä ollaan ja toimitaan mukautuvasti erilaisissa kokoonpanoissa ja kaikilla on tasapuolisesti oikeus olla omana itsenään mukana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32-33.)

Esiopetuksen suunnitelman perusteissa oppimisympäristö nähdään samanlaisena kuin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, mutta se korostaa lisäksi, että paikat luovat tilaisuuksia leikkiin, uusiin toimintatapoihin ja kohteiden laaja-alaiseen pohdintaan kasvattavia ja kiinnostavia menetelmiä käyttäen. (Esiopetuksen suunnitelman perusteet 2014, 23-24.)

”Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia sekä asianmukaisia ja niissä on huomioitava esteettömyys.” (Varhaiskasvatustilalaki 540/2018).

Anttosen ja Ukkosen (2009, 17) mukaan leikkiympäristö on paikka, missä käytetään tarvikkeita, jotka ovat jo siellä sekä miten paikka ja tarvikkeet ovat organisoitu. Aineellisesta leikkiympäristöstä luonnollisesti löytyvät sinne muodostetut tilat, materiaalit ja välineet. Kronqvist ja Kumpulainen (2011, 45) lisäävät, että oppimisympäristöstä löytyviä keinoja apuna käyttäen, päästään perille uusista mahdollisuuksista, ratkotaan esteitä ja kehitetään ennen näkemätöntä. Tämän päivän oppimisympäristö nähdään laaja-alaisena käsitteenä, joka vaikuttaa jokaiseen oppimiseen käytettävään ympäristöön ja tilaan. Raittila ja Siippainen (2017, 289) korostavat vielä, että varhaiskasvatustilaa ei ole sidottu vain tiettyyn tarkoituksen mukaiseen toimintaan, vaan se on olosuhteiden mukana kehittyvä ja uudistuu jokapäiväisissä toiminnoissa.

Kasvatettavat synnyttävät itse leikin heille ohjatussa ympäristössä. Leikin paikka ja rakenne riippuu paljolti siitä, millainen varhaiskasvatuksen ympäristö on. Ympäristö voi olla luotu kasvatettavia varten, mutta kasvattajat itse määrittelevät siellä käytettävät materiaalit. Tämä tuo näkökulman, jossa kasvatettavan leikki on kasvattajan hallinnassa. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 33.) Raittila ja Siippainen (2017, 285) kirjoittavat, että aineelliset osatekijät kehittävät realiteetit aktiivisuudelle, jonka pohjalta luokitellaan ja kontrolloidaan aktiviteetin muotoa. Aineellisten puitteiden luominen kuuluu osana tarkoituksellista opettamista, mikä katsotaan olevan pedagogin toimenkuva. He korostavat, että jokaisen fyysisessä tilassa olevan ihmisen, tulkitsevan ja käsittelevän paikkaa eri tavalla.

Savolainen, Savolainen ja Savolainen (2013, 16) tuovat esiin, että leikkejä määritellään eri näkökulmista, mutta leikin muodostumisen periaatteet määritellään vain suuntaa antavasti. Olennaista on hahmottaa pääkohdat leikistä ja sen synnystä, sillä ilman pohjatietoutta leikkiympäristön luominen on haasteellista. Anttonen ja Ukkonen (2009, 16) lisäävät, että leikkiä katsotaan aktiviteettina, jossa paikan resurssit näyttävät sille suuntaa. Leikkiin vaikuttavat niin etniset, sosiaaliset sekä rakenteelliset tekijät. ”leikki on lapsen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta”, mutta myös yksilöllistä kehittymistä. He ymmärtävät paikan toimintana, eivätkä yksilöä muuttumattomana saartavana yksityiskohtana. Paikan rakenteelliset, etniset sekä sen tunnusmerkit liittyvät yhteen, samalla luoden niistä kokonaisuuden. Nämä vaikuttavat tekijät antavat tapahtumapaikalle tarkoituksen. Rakenteellisilla ratkaisuilla, voidaan vahvistaa lasten leikkiä, epäsuorasti. Määttä (2018, 10) korostaa, että lasten läheinen miljöö luo lähtökohtia heidän uuden oppimisen ja kokemustasoon.

Kanninen ja Sigfrids (2012, 189) korostavat vielä, että kasvatettavan äidinkielen ja etnisen taustan korostaminen päiväkodin rutiineissa, luovat pohjan perheen sulautumiseen varhaiskasvatukseen. Tämä voi myös helpottaa kasvatettavan omaa olemusta päiväkodissa. Kasvattajien olisi hyvä osata hieman kommunikoida lapsen omalla kielellä. Myös erikielisten äänimateriaalien hankkimista kannattaa harkita, koska oman äidinkielen kuuleminen luo kasvatettavalle turvallisuudentunnetta sekä lievittää lapsen oloa hankalissa tilanteissa. Leikeissä käytettävien tavaroiden olisi hyvä olla myös etnisesti moniulotteisia. Kasvatettavan vanhempia voi myös osallistaa päiväkodissa, vieraan kielen opettelemisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 34) mukaan yhteistoiminta huoltajien kanssa on interaktiivista, jossa otetaan huomioon perheiden taustat. Tämä yhteistoiminta palvelee niin päiväkodin kaikkia lapsia, henkilökuntaa, sekä edes auttaa etnisen taustan omaavan lapsen oppimista ja kehittymistä.

Anttonen ja Ukkonen (2009, 16) kirjoittavat, ettei varhaiskasvatuksessa ymmärretä rakenteellisten ratkaisujen vaikutusta pedagogisessa mielessä sekä leikkimisen kannalta. Leikkipaikkojen luominen sekä säilyttäminen on puutteellista. Leikin elävöittäminen ei heidän mielestään ole osa suomalaista varhaiskasvatuskulttuuria. Määttä (2018, 25) toteaa, että vaikka opettavaisen leikkiympäristön kehittäminen on tärkeä vaikuttava tekijä varhaispedagogiikassa, on sen optisia puitteita analysoitu kasvatustieteilijöiden näkökulmasta liian suppeasti. Kokemuseräisten tarkastelujen pohjalta, opettavaisen ympäristön katsotaan olevan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa kunnioittamaton resurssi.

On kuitenkin alettu ymmärtämään, että monimuotoiset oppimisympäristöt ovat olennainen osa ihmisten arkea. Tähän mennessä oppimisympäristöjen uudistaminen on keskittynyt yksiköihin. Oppimisympäristöjä on uudistettu liian yksipuolisesti kasvattaja lähtöisesti, unohtaen osapuolen mikä juuri hyödyntää ympäristöä. Lapsilähtöinen ajattelu suunnittelussa on olennaista, koska sillä on vahvistavia vaikutuksia lasten kehittymiseen. Tätä lapsilähtöistä suunnittelua tulisi jo hyödyntää lasten ollessa pieniä. Oppimisympäristön uudistamiseen tarvitaan laaja-alaista, ammattimaista ja uskaltavaa yhteistyötä. Uudistamista on mietittävä psykologisesti, jolloin ajatuksena on lapsen kehittymisen edellytykset. Opetuksellinen lähestyminen korostaa aktiivisen käyttäytymisen tilaisuuksia. Aineellinen pohdinta korostaa tekemisen välineistöä, mikä tukee oppimista. Etnisellä suunnittelulla, tulee ottaa huomioon ihmisen eri lähtökohdat sekä yhteisölliset asiat. Toiminnallisuus nostaa ympäristön realiteetit esille, joiden puitteissa toiminta tapahtuu. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 45-47.) Kronqvist ja Kumpulainen (2011, 49-51) haluavat vielä korostaa oppimisympäristöjen suunnittelussa, että ympäristön negatiiviset heijastukset lapsiin, eivät edesauta heidän oppimistansa. Kalliala ja Tahkokallio (2001, 56) jatkavat että, moniulotteinen miljöö vaikuttavan kasvatettavien pysyvyyteen ympäristössä. Liian kapea miljöö aiheuttaa ongelmia. Kasvatettavat eivät kykene pitkäaikaiseen toimintaan ja ovat ailahtelevaisia, koska heillä ei ole riittävästi aktiviteetteja. Kun aktiivisen toimintamiljöö eteen on tehty töitä, on arjen toiminta kasvatettavien kanssa vaivatonta ja loogista.

3 Lapsi ja leikin kehittyminen

Tässä opinnäytetyön teoriassa painotetaan useita eri teoriapohjia. Vaikka tutkimus tehtiin päiväkotien henkilöstölle, on kuitenkin olennaisen tärkeää ja perusteltua käsitellä hieman varhaiskasvatuksessa olevien lapsien biologista, sosiaalista, psykologista kehitystä sekä leikin kehittymistä eri ikä vuosina. Tämä tieto myös selittää heidän käyttäytymisen syitä. Työssä tuodaan hieman esille leikin peruskäsityksiä sekä leikkiympäristöjen kehittämiseen liittyviä taustoja. Tutkimuksen kohteena olleissa päiväkodeissa oli lapsia laajalla ikäjakaumalla ja opinnäytetyö käsittelee päiväkotiympäristöä. Tätä tietopohjaa apuna käyttäen, kyetään varhaiskasvatuksessa helpommin suunnittelemaan leikkiympäristöjä lapsille.

3.1 Peruskäsityksiä lasten leikistä

Helenius ja Korhonen (2011, 73) korostavat että, aikuisen on hyvä tietää kasvatettavan ikäkehityksen muutokset ja niistä johtuvat muutostarpeet aikuisen omassa roolissa. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä, kasvattajan on muutettava toimintansa vastaamaan kasvatettavan tasoa. Kalliala (2008, 41) kuitenkin kirjoittaa, että vaikka leikkejä voidaan määritellä usealla eri tavalla, leikin syntymisen jaksot voidaan loppujen lopuksi todeta iän mukaan vain oletettavasti.

Leikki on kasvatettavan itsestä lähtevää aktiviteettiä, mikä olennaisesti liittyy lapsen luonnolliseen kasvuun sekä tajuntaan. Kasvua määrittelevistä opeista leikin katsotaan olevan tärkeä tekijä lapsen ” fyysisen, sosiaalisen, emotionaalisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta”. Leikin tärkeyttä korostaa sen tutkiminen eri aloilla. (Viitala 2006, 116-117.) Hakkarainen (2001, 184) tuo kuitenkin esille, että useissa leikin analyyseissä on etsitty vastausta ”mitä leikki on?” Sillä leikin muotoutumista ja siihen liittyviä osia, on haasteellista tulkita. Kalliala (2008, 39) kirjoittaa, että leikki syntyy päiväkodissa kasvatettavien välityksellä. Leikeissä korostuu seurallisuus, vaikka lapset leikkisivät yksin. Leikki on tärkeä osa päiväkodin arkea, joten olennaista on luoda edellytykset sille.

Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen ja Ruoppila (2015, 65) tuovat esille, että leikkiessä lapsi ottaa selvää leikkipuitteiden mahdollisuuksista, kehittyen yksilönä ja reflektoiden sitä muille. Lapselle leikkimisessä on olennaista luovuus ja käytäntö, ei niinkään leikin päämäärä. Kommunikointi ja kognitiivistentaitojen muutokset lapsen kehityksessä, tuovat uusia ulottuvuuksia leikkeihin. Lasten ikäkehityksen muutokset ja leikkikäyttäytymiset luovat pohjan lasten tarkkailulle.

3.2 Lapsen kehitys leikin ohella

Hartikainen (2013, 14) kirjoittaa, että Piaget pystyy näkemään lapsen ja hänen leikin kehittymisen vierekkäisenä mahdollisuutena. Siinä lapsi käsittelee uutta oppimaansa informaatiota, mukauttaen ja lisäämällä sen omaan tietämykseensä. Harkintaa ja toimintaa määrittelevät jo

olemassa olevat esimerkit ja mallit. Leikki on vertauskuvallinen jatkumo, mikä pyrkii olemaan irrallisesti elämän realiteeteista. Jatkumossa lapsi kokee aktiivisuuden ilman rajoitteita ja ohjeita. Yhteiskuntaan sopeutumisen kautta leikille muodostuu kaavat, mikä lopulta realisoituu mallien kautta tosi elämään.

Erikson (1982, 201) näkee leikin ”minän toimintana, yrityksenä yhteyttää fyysiset toiminnot sosiaalisiin, joiden osa yksilö on silloin kun hän on oma itseytensä”. Pitää kuitenkin tähdentää persoonan tahtoa kontrolloida elämän osa-alueita, etenkin niitä, joissa persoona näkee itsensä, tuntee fysiikkansa sekä kokee sosiaalisen hahmonsä vajavaiseksi ja epävakaaaksi. Leikin tehtävänä on synnyttää kuva oman persoonan kontrolloinnista. (Erikson 1982, 202.)

Hakkarainen (2001, 186) nostaa esille, että leikin muodostumisen tasojen ilmaisussa on aloitettu ikämääritelmien pois vetäminen, mutta ajatus niiden esiintymisen malleista säilytetään. On katsottu olennaisemmaksi tuoda esiin tasojen muutokset kuin itse tasojen selvittäminen. Hän jatkaa ja nostaa esille Piaget’n, jonka mukaan leikki muotoutuu ja uudistuu ajattelemisen muutosten vaikutuksesta. Kun ihmisen pohdinnassa tapahtuu tasollinen kehittyminen, muuttuu leikin taso pohdintaa vastaavaksi. Uusi leikin taso ei korvaa vanhaa leikkiä, eikä aikaisempi leikki ole silta uudelle leikille. Lapsi kykenee monitasoiseen leikkiin ja ”älyllinen ja kognitiivinen kehitys on leikin muutoksen takana”. (Hakkarainen 2001, 186.)

Hartikaisen (2013, 16-17) mukaan Piaget itse näkee leikin erottelun tuomitsevasti, jos se muuttuu leikin sanomaan. Leikin tasojen määrittelyt ovat käytännössä haasteellisia sovitaa elämän realiteetteihin. Piaget’n mukaan leikillä on kolme tasoa, ”käytännöllinen, symbolinen sekä sääntöjen mukainen”, jotka ovat psykologinen jatkumo toisilleen.

3.3 Alle 3- vuotiaan lapsen käytännölliset leikit

Käytännöllisissä leikeissä korostuu aisti- ja liiketoimintojen kokonaisuus. Niissä 0-2- vuotias lapsi hyödyntää jo opittuja toimintoja, uusien toimintojen muodostamiseen. Käytännölliset leikit eivät ole automaattisesti jatkumo autonomisiin ja luoviin leikkeihin. (Hartikainen 2013 16-17.)

Lapselle kävelemään oppiminen, luo edellytykset puheen tuottamiselle. Uusi asento ja liikkuminen pystysuorassa, avaavat ja siirtävät resursseja verbaalisten taitojen oppimiselle. Voidaan myös todeta, että puhe luo pohjan mystisismille sekä individualistisille muutoksille. Ajattelussa sekä individuaalisessa kasvussa yksilö kehittyy nopeasti. Erityisesti tänä aikana lapsi alkaa hahmottaa itseään minänä. Tätä aikaa käsitellään ajanjaksona, jolloin varhaislapsuus päättyy. (Dunderfelt 1999, 74-76.)

lapsi kykenee leikeissään ensin hyödyntämään yhtä esinettä kerralla, mutta hänen kehittyessään välineiden hyödyntäminen yleistyy ja lapsi pystyy liittämään välineiden käyttötarkoituksia yhteen. Alkuajan leikeissä leikin kohteena on lapsi itse ja hän kohdistaa toiminnot itseään päin. Lapsi voi toistaa omista leikeissään itselle tehtyjä asioita. Kehityksen myötä lapsi ottaa toisia osapuolia leikkiensä kohteeksi. (Nurmi 2015, 66.)

3.4 3-4 - vuotiaan lapsen symboliset leikit

Lapsen ollessa 3 vuotias hän kykenee näkemään, että ihmiset ovat erilaisia ja heillä kaikilla on eri päämäärät, kuin hänellä. Verbaalisuuden avulla hän kokeilee ohjata kasvattajiaan ja tuoda esille omia näkemyksiä. (Salo 2003,70.)

Dunderfelt (1999, 78-81) kuvailee lapsen olevan opettelemassa itsenäistymistä. Verbaalinen toiminta on lisääntynyt ja sen avulla hän kykenee kertomaan omia ajatuksiaan. Kasvattajaan verrattuna lapsi elää vielä omassa maailmassaan. Lapsen elämää hallitsevat tunteet, joita hän ei välttämättä osaa tulkita ja käsitellä. Lapsen tulee osata elää hallitsevien määräysten ja kriteerien määrittelemänä, mikä voi tuottaa konflikteja hänen ja kasvattajien välille. Lapsi identifioituu samaa sukupuolta olevaan kasvattajaan ja näin ollen kehittää omia vahvuuksiaan. Lapsi pyrkii olemaan itsenäinen mutta kaipaa tukea kasvattajiltaan.

Kolmivuotiaat ja vanhemmat lapset ovat enemmän kiinnostuneita luovista leikeistä. Välineinä he voivat käyttää normaalien rakennustarvikkeiden ohella, kodista yleisesti löytyviä materiaaleja, kuten myös luonnonmateriaaleja ulkoleikeissä. Leikin päämäärä voi olla lapsen ajatus, jota hän yrittää saavuttaa. Tähän päästäkseen lapsen on oltava kykeneväinen tällaiseen toimintaan taitojensa puolesta, jos hänelle on suotu riittävä ajallinen- sekä materiaallinen mahdollisuus. Nuoremmilla lapsilla tällainen leikki voi olla ajallisesti paljon lyhyempää verrattuna esimerkiksi esikouluikäisiin lapsiin. Luovasta rakentamisesta lapset oppivat paikan ja suhteiden ymmärtämistä, välineiden tuntemusta, motorisia taitoja, kärsivällisyyttä, huolellisuutta sekä luovaa ajattelua. Leikkiessään yhdessä toisten kanssa, lapset joutuvat tekemään kompromisseja ja ratkaisemaan ristiriitoja. Tämä parantaa myös heidän sosiaalisia taitoja, kun he joutuvat keskustelemaan leikkikumppaneiden kanssa leikkien sujumiseksi. Samalla kolmivuotias lapsi alkaa leikkimään hahmoleikkejä, jotka edistävät kommunikointikykyä. Lapsi ei välttämättä leiki hahmoa pitkään, saati suunnittele leikkiä etukäteen. (Nurmi 2015, 67-69.)

Symbolisissa leikeissä liittyvät erilaiset materiaalit yhteen, luoden uudenlaisia kehittyneitä liikkeitä. Symboliset leikit onnistuvat, kun lapsi kykenee mallintamaan kasvattajia sekä materiaaleja. Nämä leikit ovat pohja lapsen luovuuden kehittymiselle. Kun lapsi voi irrottaa materiaalin todellisuudesta, voi hän symbolin avulla toimia eri tavoin. Ollessaan symbolisessa vaiheessa, lapsi yhdistelee materiaaleja, jotka asteittain lisääntyvät ja kehittyvät laajemmiksi. Leikkeissä voi esiintyä jatkumo, joka saattaa kestää tietyn ajan jakson, aina 4-vuotiaaksi asti.

Lapsi hyödyntää symboleilla yhteisöllisyyden tajunnan puuttumisen, pyrkien tuomaan todellisuutta esille, omien kokemustensa pohjalta. (Hartikainen 2013, 17.)

Neljävuotiaana lapsi pystyy yhä enemmän ymmärtämään ihmisen luonnollista käyttäytymistä ja siihen piilossa olevia syitä. Lapsi ei elä vain nykyhetkessä, vaan kykenee hyödyntämään omia menneitä tapahtumia, edessä olevien ongelmien ratkaisemiseksi. Tässä iässä lapsella on taito määritellä aitojen ja kuvitteellisten asioiden erot. Hän kykenee valehtelevaan kasvattajille, oman edun saavuttamiseksi, ainakin teoriassa. (Salo 2003, 70-71.)

3.5 4-7 vuotiaan lapsen sääntöjen mukaiset leikit

Lapsen ollessa 4-7 vuoden iässä, Piaget'n mukaan siirrytään sääntöleikkeihin ja leikit alkavat vastaamaan oikean elämän realiteetteja. Säännöt alkavat korostua leikeissä, mutta sääntöleikit uudistuvat symbolisen leikin ohella. Sääntöleikit tuovat vuorovaikutusta kanssa elävien välillä sekä yhteisöllisiä elementtejä, joissa korostuu vastuu sääntöjen noudattamisesta. Seurattavat ohjeet saattavat olla perittyjä, opittuja ja arvaamattomia. Leikin taustalla voi olla mahdollinen tarkoitus kisaamisesta. (Hartikainen 2013, 19.)

Lapsi ottaa osaa kasvattajien arkisiin toimiin, mutta sisäinen tietoisuus eroaa aikuisista. Veratessa kouluikäiseen lapseen, nuoremmalla lapsella on erityispiirteenä vilkas ajatusmaailma, jota aikuisen voi olla hankala ymmärtää. Lapsi voi ensin tehdä aikuisen kanssa erilaisia arkisia asioita ja hetken päästä hän voi olla jo leikkimässä. Lapsen toimintaan vaikuttaa vilkas mielikuvitus. Aikuisen tulee alle kouluikäisen lapsen kehitysvaiheessa ottaa huomioon, että lapsi jäljentää toiminnoissaan aikuista ja elinympäristöään. (Dunderfelt 1999, 82-83.)

Esikouluikäisistä lapsissa on huomioitava, että oppiminen on tunnusomaista ja se kehittyy leikin avulla. Lasten oppimisella ja kehittymisellä ei haluta korostaa, sitä että, lapsi nimenomaan tieteen tahtoen kehittäisi koulussa tarvittavia taitoja, vaan olennaista on kasvattajien rakentaa ympäristö, jossa lapsi on normaalissa olotilassa. Tutkimukset osoittavat, että leikki luo pohjan koulussa tarvittavien taitojen oppimiselle. Kronqvist (2011, 21.)

Esikouluikäiset lapset saattavat ennen leikin aloittamista miettiä roolitusta ja hahmoleikeissä on enemmän narratiivisia olemuksia. Viisivuotiaana lapset alkavat löytää enemmän leikkejä, joissa on määräyksiä ja ohjeita, kuten muisti- ja lautapelit. Heitä kiinnostavat tavat, jolla pelissä edetään sekä, että omaa vuoroa joutuu odottamaan. Lasten leikeissä korostuu ruumiillisuus, mikä vaihtelee yksilöittäin. Erilaiset pelit ja leikit joissa, lapset tekevät kehon eri osilla toimintoja, kehittävät lasten lihaksistoa, sekä edistävät lihasten kontrollointikykyä. (Nurmi 2015, 67-69.)

Dunderfelt (1999, 17) kirjoittaa, että jokaisella ihmisellä on oma uniikki individualistinen elämä elettävänä. On useita syitä myös ihmisestä riippumattomia, jotka voivat vaikuttaa ihmisen kehitykseen negatiivisella tavalla. Kehitys on monen tekijän yhteistulos, joten sitä on suhteellisen hankalaa varmuudella ennustaa. On kuitenkin olennaista ymmärtää ihmisen kehityksen mahdollisuudet. (Dunderfelt 1999, 17.) Dunderfelt (1999, 62) jatkaa, ”ihminen on kulttuuriolento, joka kehittyy täyteen kasvuunsa vuorovaikutuksessa kulttuurin ja sosiaalisten virikkeiden kanssa”. Hänen kasvunsa muodostuu itsestä lähtevistä taidoista ja ympäristön vaikutuksesta. Biologinen sekä mentaalinen kasvu ovat yksilöllisiä ja niissä vaikuttavat tekijät näkyvät ihmisissä eri tavoin ja eri aikoina. (Dunderfelt 1999, 62.) Tästä ajatuksesta on osattava ottaa huomioon varhaiskasvatuksessa lasten yksilöllisyys kehityksessä ja kaikessa suunnittelussa. Lapset ovat erilaisia ja heidän kehityksessä ja taidoissa saattaa olla suuriakin eroja, jotka voivat vaikuttaa vuorovaikutuksen luomiseen toisten lasten kanssa.

4 Tutkimuksen aihe, tarkoitus ja tutkimusongelma

Tämä opinnäytetyö on laadullinen ja määrällinen tutkielma, jonka teoriapohja tulee lasten leikin peruskäsityksistä, lasten iän mukaisesta kehityksestä sekä oppimisympäristöistä ja niiden kehittämisestä. Tarkoituksena oli tutkia ja käsitellä leikkikoulutuksen tällä tapahtuneita muutoksia fyysisessä leikkiympäristössä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 32) määritellään, että oppimisympäristö on ”tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta”.

Tässä työssä fyysisellä leikkiympäristöllä tarkoitetaan päiväkotien rakennusten sisätiloissa olevia huoneita ja siellä valmiina olevia tavaroita sekä muita materiaaleja. Oli tärkeää rajata tutkittava aihe etenkin mistä näkökulmasta sitä katsotaan, jottei teoriapohjasta sekä tutkitavasta alueesta muodostu liian laaja ja paljon resursseja vaativa. Tämän tiedon pohjalta määriteltiin tarkemmin tutkimuskysymykset. Millaisia muutoksia leikkikoulutukseen osallistumisella on ollut päiväkodeissa? Miten muutokset on toteutettu?

5 Tutkimuksen tausta

Koulutuksen taustoja ja sen lähtökohtia selvitettiin haastatteleamalla harjoittelupäiväkodin pedagogista johtajaa. Haastattelussa nousi vahvasti esille varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmat toimintaympäristöjen kehittämisestä sekä esimiesten vastuu sen noudattamisesta. (Siren 2020). Taustalla olivat säädökset mitkä ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä valtakunnallisesti. Koulutuksen järjesti Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatus, näitä säädöksiä mukailen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 28) mukaan, varhaiskasvatuksen organisoijan ja varhaiskasvatuksen esimiesten tarkoituksena on tuottaa lähtökohdat toimintakulttuurin edistämiseksi ja tarkastelulle varhaiskasvatuksen eri prosesseissa ja toimipaikoissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 29-33) korostetaan toimintaympäristön toistuvaa muutosta, jota tulee tarkastella ja jalostaa. Päämääränä on luoda edellytykset muutuvalla, oppimista tukevalle, suotuiselle, riskittömälle ja avoimelle oppimisympäristölle. Yhdenäisten käytäntöjen seuraamusten puntarointi ja negatiivisiin asioihin puuttuminen ovat olennainen osa työyhteisön toimintaa. Kehittämisellä on tarkoituksena luoda osallistava työtapa yhteisöön, uusien ideoiden löytämiseksi, jossa ammattitaitoa jalostetaan ja tuodaan muiden tietoisuuteen. Oppimisympäristöjä uudistetaan yhdessä lasten kanssa, jotta ennalta kohdennetut päämäärät varhaiskasvatuksella kyetään toteuttamaan. Tämä palvelee lasten omantunnonarvon, että sosiaalisten ja kaikenkattavaa kehittymistä. Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma (2019, 21) korostaa myös, että kasvatettavalle pitää varata mahdollisuus ottaa osaa oman toimintaympäristön muokkaamiseen ja aktiviteettien kehittelyyn.

”Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä”. Oppimisympäristöjä uudistetaan ja toteutetaan, että ne palvelevat tasavertaisesti sukupuolten yhdenmukaisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 29-33.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 28-33), nostetaan vielä esille, että varhaiskasvatuksessa oikeaoppisella johtamisella pyritään kaikkien lapsien terveyden ja kehittymisen myötävaikuttamiseen. Toimintakulttuurin uudistaminen vaatii opetusmetodien ylläpitämistä. Mikä on varhaiskasvatuksen entiteetin päämäärien ja aikomusten johtamista, evaluointia ja uuden luomista. Määritelmään kuuluu olennaiset keinot, minkä avulla voidaan tuoda työntekijöiden työympäristö ajanvaatimalle tasolle. Asiantuntevaan työtoimintaan, koulutuksen soveltamiseen sekä uusien ideoiden luomiselle ja opetukselliselle toiminnalle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 28-33.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 29) tuo voimakkaasti esille ”leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustavan yhteisön”. Perusteissa ymmärretään leikin tärkeys kasvatettavan terveydelle ja uuden omaksumiselle. Työntekijät havainnoivat leikkiä häiritseviä asioita sekä luovat leikille uusia lähestymistapoja sekä oppimisympäristöjä. Leikkimistä ei tarvitse piilotella.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 29) korostaa vahvasti työntekijöiden sekä johtajan vastuuta toimintaympäristöjen kehittämisestä. Tätä kehitystä myös tuo esille Hämeenlinnan oma varhaiskasvatussuunnitelma. Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelman (2019, 30) satakieli-pedagogiikan mukaisesti lapsella on oikeus, luovaan kasvattajaan, joka ajattelee

lapsen etua. Uusiutuva itsensä luominen, sekä itsensä kehittäminen ovat kaikkien kasvattajien pyrkimys ja päämäärä.

6 Opinnäytetyön muoto ja menetelmät

Tämä tutkimus on sekä kvalitatiivinen- ja kvantitatiivinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä, mikä toteutettiin sähköisellä Googlen Forms lomakkeella. Tutkimuksessa käytettävän sähköisen kyselylomakkeen haastattelukysymykset on liitetty opinnäytetyön liite osioon (liite1).

Jotta kyselyyn saataisiin riittävästi vastauksia, kyselylomake lähetettiin varmuuden vuoksi kaikille 97 koulutukseen osallistuneelle varhaiskasvatuksen opettajalle sekä lastenhoitajalle (Siren 2020). Aineistoa kerättiin toukokuun 2020 puolesta välistä kesäkuun 2020 loppuun asti. Vastaajien määrää ei osattu arvioida ennakolta, vaan kyselyn tekemisen riskit ymmärrettiin ja varauduttiin hankkimaan tarvittaessa lisämateriaalia.

Vaikka laadullisen tutkimuksen katsotaan olevan määrällistä tutkimusta korkeatasoisempi, ei se ole este hyödyntää tutkimuksessa molempia tutkimusmenetelmiä. Koska tutkimuksessa halutaan tutkia kehitystä ja muutosta, liittyy se kvalitatiiviseen tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 2000, 13.) Kvantitatiivisuus liittyy opinnäytetyöhön, kun tutkitaan koulutukseen osallistuneiden menettelytapoja (Hirsjärvi & Hurme 2001, 22).

Eskola ja Suoranta (2000, 14) korostavat, että tutkimuskäytäntöjä ei kyetä määrittelemään yksinkertaisesti. Olennaista on tehdä tutkimusta laadukkaasti ja monipuolisesti, epäkohtien selvittämiseksi. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 15) jatkavat, että tutkielman tarkoituksen hahmottamisella, kyetään näkemään tutkimuksessa käytettävien etappien liittyminen toisiinsa. Olennaisin on tutkimusongelma, joka luo suuntaa tutkimuksen toteuttamisessa.

Laadullisessa tutkimuksessa ennalta kirjoitettu strategia tutkimuksen tekemistä, muuttuu sen teon edetessä. Tämä ei kuitenkaan ole negatiivinen asia. Tämä tarkoittaa, että eri toiminnoilla päästään lähemmäksi tutkittavaa asiaa. Se tarkoittaa myös, että tutkimussuunnitelman vapaus muutokseen sitoo lopulta materiaalin hankinnan, sen muokkaamisen ja viimeistelevän kirjoittamisen valmiiksi kokonaisuudeksi. Laadullisen tutkimuksen näkemys levittäytyy laajalaisesti koko toimintaan eikä sitä kyetä jaottelemaan pienempiin osiin, eri vaiheiden osalta. Strategiaa ja tutkittavan ongelman osalta voidaan kohdata yllättäviä muutoksia, työn kirjoitusvaiheessa. Nämä ongelmat saattavat jopa kyseenalaistaa tutkimusongelmaa, mikä tarkoittaa materiaalin uudelleen avaamista. (Eskola & Suoranta 2000, 15-16.)

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 30-31) kirjoittavat, että laadullista ja määrällistä tutkimusta voidaan käyttää samanaikaisesti rinnakkain. Tiedonhankinnassa voi ilmetä sekä kvalitatiivisia,

että kvantitatiivisia menetelmiä päällekkäin ja saatu tieto kuitenkin käsitellään oman tutkimusmenetelmän määrittelemällä tavalla.

On siis luonnollista, että uudet opiskelijat ja tutkijat oudoksuvat teorian käyttämistä tutkimuksessa. Oletamus voi olla, että teoria on tutkimuksen alkulähde ja sen jäsentäminen koetaan hankalaksi. Teoriaa voisi luonnehtia kumppaniksi, joka johdattaa tutkimusta eteenpäin. Teorian tarkoitus on myös tuoda todellisuutta esille. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 56.)

Heikkilän (2014, 15) mukaan määrällisen tutkimuksen kysymykset liittyvät määriin ja lukuihin, joissa vaaditaan tarpeeksi suuri osanottajamäärä. Tutkimus materiaalia kootaan kyselykaavakkeella, ennalta määritettyjen kysymysten avulla. Tuloksia voidaan tuoda esille graafisin keinoin. Kvantitatiivisella tutkimuksella pystytään osoittamaan voimassa oleva näkökulma. Tutkimuksessa tuotiin esille kyselylomakkeella hankittuja vastauksia taulukkojen ja kuvien avulla, samalla niitä selittäen. Täten kvantitatiivinen tutkimusmuoto on tarkoituksen mukainen.

Heikkilä (2014, 15) kertoo, että kvalitatiiviselle tutkimukselle olennaista on tutkittavan ilmiön oivaltaminen, menettelytapojen ja ratkaisujen tulkitseminen. Tutkimukseen osallistujat tiedetään etukäteen sekä tulosten esittämisessä ei pyritä tilastollisuuteen, vaan tuloksia ilmentetään kirjoittamalla ne julki. Kvalitatiivista tutkimusta käytetään myös, kun halutaan uudistaa asioita ja erilaisten variaatioiden etsimiseksi. Kvalitatiivisuus tulee esille materiaalin hankkimisen avoimuutena. Myös tutkittavan ilmiön ymmärtäminen sekä mahdolliset muutokset ja muutosten syyt korostavat laadullista tutkimusta. Osa kyselyn avoimista vastauksista tuotiin esille tekstimuodossa, mikä on olennainen osa laadullista tutkimusta. Näiden määritelmien takia, tulee ottaa opinnäytetyössä huomioon sekä kvalitatiivisen, että laadullisen tutkimuksen näkökulmat.

6.1 Kyselylomake

Opinnäytetyön tutkimus sekä aineiston kerääminen toteutettiin Google Forms kyselylomakkeella. Lomake lähetettiin 97 koulutukseen osallistuneelle varhaiskasvatuksen opettajalle sekä lastenhoitajalle (Siren 2020). Kyselylomakkeessa oli neljä (4) määrällistä, monivalintakysymystä ja viisi (5) laadullista, avointa kysymystä. Kyselylomakkeella pyrittiin saamaan tietoa, joilla vastattiin tutkimuskysymyksiin. Millaisia muutoksia leikkikoulutukseen osallistumisella on ollut päiväkodeissa? Miten muutokset on toteutettu? Luonnollisesti mahdollisia muutoksia pohditaan lapsilähtöisestä näkökulmasta, eli ovatko lapset päässeet osallistumaan mahdollisten muutosten tekemiseen, koska toimintaympäristönä oli päiväkotona.

Lomakkeessa käytettiin kvalitatiivisessa tutkimuksessa normaalisti käytettäviä ”avoimia - sekä suljettuja, eli strukturoituja kysymyksiä”. Avoimet kysymykset vaativat enemmän aikaa käsittelyyn, tulee näitä olla rajallinen määrä. Näillä kysymyksillä haluttiin kuitenkin antaa vastajalla mahdollisuuden tuoda yllättäviäkin näkökulmia esille, joita ei välttämättä osata kysyä suoraan. (Heikkilä 2014, 47.)

Suljettuja kysymyksiä käytettiin, koska vastausvaihtoehdot ovat tietoisesti ennalta suunniteltuja ja niitä on rajallinen määrä. Myös niiden käsitteleminen on vaivatonta. Suljetuilla kysymyksillä on myös mutkatonta antaa negatiivista palautetta. (Heikkilä 2014, 49.) Lomakkeessa käytettiin ”Likertin asteikkoa”, jossa normaalisti käytetään arviointiin 1-5 numeraalista skaalaa. Kyselyyn osallistujan tulee valita omalle mielipiteelle sopivin vaihtoehto. (Heikkilä 2014, 51.) Lomakkeessa käytettiin 5 portaista asteikkoa. Lomakkeen kysymykset laadittiin tutkijan toimesta, jotta niillä saataisiin riittävästi oikeanlaista tietoa tutkimusta varten.

Vaikka Hirsjärvi ja Hurme (2001, 38-39) tuovat esille, että monet ammattilaiset suosittelevat monenlaisten erilaisten käytäntöjen yhdistämistä tutkimuksissa. Monimuotoisuudella pyritään avartamaan perspektiivejä ja tutkimuksesta saadaan totuudenmaisempi. Välillä analyyseja arvostellaan liiankin monotonisiksi. Yksiuotteisesti tehdyt tutkimukset nähdään rajoittuneina ja jopa puutteellisina. Hyvänä pidettävistä tutkimuksista loistaa monimuotoisuus ja mukautuneisuus tutkittavaa asiaa kohtaan.

Tutkimuksessa ei kuitenkaan saa jäädä yhden toimintamallin varaan. Tulee olla myös valmis yllättäviin muuttuviin tekijöihin. Tarvittaessa, lisätietojen hankkimiseksi ja tietojen täsmenämiseksi, on mahdollista käyttää haastattelua, joko puhelimitse tai internetin välityksellä. Eskola ja Suoranta (2000, 64) toteavat, että olennaista laadullisessa tutkimuksessa on tehdä täsmällinen määrittäminen. On myös välttämätöntä kyetä hahmottamaan materiaalinsa, jottei sen analysoinnissa käytetä väärää aineistoa. Materiaalia on tutkimuksen sen vaatiessa oikeus hankkia lisää.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 195) toteavat kuitenkin, että kyselytutkimuksen hyvänä puolena on mahdollisuus saavuttaa kattava tutkimusaineisto. Tutkimukseen voidaan tavoittaa paljon osallistujia sekä silloin kysely on mahdollista tehdä monipuolisesti. Käytännössä metodi on käytännöllinen, tehokas, helposti toteutettavissa. Hyvin toteutetun kyselylomakkeen vastaukset ovat ketteriä prosessoida sekä analysoida. Tutkimuksen ajankäytön hallinta sekä kulut ovat helpommin myös määriteltävissä.

Eskola ja Suoranta (2000, 16) kirjottavat, että ”osallisuus on keskeistä suurelle osalle kvalitatiivista tutkimusta”. Kuitenkin läsnäolo prosessin kohteiden kanssa, ei suoranaisesti ole välttämättömyys laadullisessa tutkimuksessa. Läheisellä työskentelyllä on mahdollista ottaa yhteyttä tutkimuksen osallistujiin. Lähtökohtana on olla muuttamatta tutkittavaa kohdetta, samalla korostaen osallistujien perspektiivejä. Itse prosessi kohdennetaan vain tiettyihin asioihin,

joita tutkitaan äärimmäisen tarkasti. ”Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei näin ollen olekaan sen määrä vaan laatu”. Kun aineistoa hankitaan rajatulta alueelta, puhutaan prosessoijan avuista luoda itse tutkimus, jolla on kestävä akateeminen pohja, joka antaa suuntaan materiaalien keräämiseen.

Hirsijärvi ja Hurme (2001, 35-37) kirjoittavat, että kyselylomakkeen käyttämisellä on kuitenkin positiivisia ja negatiivisia näkökulmia. Erilaisten lomakkeiden nouseminen kansalaisten arki elämän tietoisuuteen, on aiheuttanut sen, että ihmiset ovat sopeutuneet käyttämään niitä enemmän. Negatiivinen puoli lomakkeiden käyttämisessä on, niiden yleistymisen joka-päiväisessä elämässä. Tämä voi johtaa siihen, he eivät ole enää niin kiinnostuneita vastaamaan kyselyihin. Kiinnostuksen heikentyminen saattaa johtua siitä, että kyselyihin osallistuneet ajattelevat sen liittyvän heidän yksityiselämänsä tarkkailuun. Kaikesta huolimatta haastattelulomake on hallitseva aineiston tuottamisen metodi. Hirsijärvi (2009, 195) nostaa ongelmaksi myös, että kysymyksen tekijä ei välttämättä tavoita vastaajien perspektiivejä, jolloin vastaajat tulkitsevat väärin kysymyksiä.

7 Aineiston analysointi ja tulkinta

Hirsijärvi ja Hurme (2001, 135) kirjoittavat, että jos kyselyn tuloksia ei ole käsitelty sen tekemisen aikana, tulee aiheisto käydä lävitse välittömästi heti vastausten saannin jälkeen. Jos kyselylomakkeen tuloksissa on jotain epäselvää ja täydennettävää, on lisäselvitykset kaikkein vaivattominta tehdä tulosten ollessa vielä tuoreita. Toisaalta individualistisia vastauksia on tarkoituksen mukaista hahmottaa kattavasti, tutkimuksen päämäärää kunnioittaen.

Ranta ja Kuula-Luumi (2017, 413) kirjoittavat tulosten käsittelemisestä, että aineisto on koottu ja prosessoitu tavalla mikä on eduksi sen tekijälle ja tutkimuksen tarkoitukselle. Tämän jälkeen käsitelty aineisto palvelee työyhteisöä uusien ideoiden kehittämisessä sekä pedagogisessa mielessä. ”Aineistonhallintasuunnitelma” voi olla myös tutkimuksen tilaajan toive. Suunnitelmassa tuodaan esille tavat, joilla tietoja prosessoidaan ja hyödynnetään tulevaisuudessa. Ruusuvuoren ja Nikanderin (2017, 438) mukaan raportin noudattaessa anonyymiutta, tulee käsittelemisessä poistaa kaikki asiat, joiden avulla vastaajat kyettäisiin yhdistämään vastauksiin.

Jotta aineistoa päästään analysoimaan on olennaista seuloa koottu tutkimusaineisto. Virheiden ja vastaamatta jääneiden kysymysten takia, on tärkeää tehdä päätökset materiaalin käytettävyydestä. Virheellisyys aineistossa, ei automaattisesti johda materiaalin hylkäämiseen, vaan tutkija voi hyödyntää tutkimuksessaan myös puutteelliset lomakkeet. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 221-222.)

Opinnäytetyössä analysointi tapahtui välittömästi tiedon keruun loputtua. Kysely tehtiin e-lomakkeella vastausten saaminen ei viivästynyt vaan ne tulivat suoraan tutkijalle, jolloin tuloksia oli helpompi ja nopeampi analysoida sekä vertailla tutkimuskysymyksiin: Millaisia muutoksia leikkikoulutukseen osallistumisella on ollut päiväkodeissa? Miten muutokset on toteutettu?

Aineiston analysoinnissa jouduttiin ottamaan huomioon kyselyyn vastanneiden oletettu vähäisempi määrä. Heikkilän (2014, 15) mukaan määrälliseen tutkimukseen vaaditaan tarpeeksi suuri osanottaja määrä. Materiaalin kvalitatiivisen näkökulma tulee esille, kun tutkitaan ja tulkitaan menettelytapoja ja ratkaisuja sekä halutaan uudistaa mahdollisesti asioita. (Heikkilä 2014, 15.) Hirsjärvi ja Hurme (2001, 135) kirjoittavat, että huolimatta siitä, että osallistujia olisi ollut suppea volyyymi (10-15), tästä ei voida vetää johtopäätöksiä, että materiaalia olisi liian kapeasti. Eskola ja Suoranta (2000, 60) jatkavat, että ylipäätään kvalitatiivisessa tutkimuksessa materiaalin määrällä ei ole suoranaista yhteyttä eikä merkittävyyttä tutkimuksen lopputulokseen. Ei ole suoranaisia ohjeita materiaalin määrän määrittämiseksi. Materiaalin päämääränä on auttaa tutkimuksessa hahmottamaan teoreettisesti ” tutkittavaa ilmiötä”. Laadullisessa tutkimuksessa materiaalien määrä on tapauskohtainen. Materiaalia edellytetään hankittavaksi tutkijan sekä tutkittavan ilmiön näkökulmasta tarpeellisesti.

Kyselyn avoimet laadullisen tutkimuksen kysymykset analysoitiin käyttäen niin sanottua ”grounded- mallia”. Eskola ja Suoranta (2000, 145) mukaan, tällöin pitäydytään tiiviisti saadussa materiaalissa, luoden sen pohjalta johtopäätöksiä.

Avoimissa kysymyksissä analysoinnissa vastauksista etsittiin yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia. Analysoinnin pohjalta saadut pääkohdat kirjoitettiin kootusti esille opinnäytetyön tuloksiin. Määrällisen tutkimuksen kysymyksistä luotiin johtopäätöksiä sekä tuotiin tulokset esille kuvien ja selityksin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 140).

8 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012, 6) toteaa, että ”tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla”.

Tässä tutkimuksessa haastattelu kohdistui työntekijöihin, jotka olivat osallistuneet leikkiympäristökoulutukseen. Tutkimuksessa tulee kunnioittaa eettisiä periaatteita ja varsinkin nimettömyyttä. Työntekijöille tulee pystyä luomaan turvallinen sekä luotettava olo tutkimusta kohtaan, jotta siitä saadaan paras mahdollinen lopputulos.

Eskola ja Suoranta (2000, 57) korostavat, että informaation hallinnassa kaksi olennaisinta määritelmää ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Haastattelijan on kuitenkin muistettava pitää lupauksensa haastateltavalle nimettömyydestä, eikä luvata sellaista, mitä ei voi

käytännössä toteuttaa. Tuotaessa tutkimuksen tuloksia julkisuuteen on muistettava myös kunnioittaa nimettömyyttä ja luvattuja asioita haastateltaville. Jos tutkimuksen aihe on arkaluontoinen, tulee nimettömyyttä vaalia vieläkin huolellisemmin. Lähtökohtana haastattelulle on se, että haastattelun kohteiden nimien selvittäminen on käytännössä mahdotonta. (Eskola & Suoranta 2000, 57.) Tämä varmistettiin niin, että haastateltavien vastaukset eivät joudu ulkopuolisten käsiin. Itse kyselylomakkeeseen ei tullut nimiä, eikä mitään omaan työyksikköön viittaavia asioita.

Ranta ja Kuula-Luumi (2017, 414) tuovat vielä esille, että ”tutkimuseettisen neuvottelukunnan luomat ihmistieteiden eettiset periaatteet on jaettu kolmeen kokonaisuuteen, jotka ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja”. He nostavat esille osallistujien itsemääräämisoikeudet. Vapaaehtoisuuden periaate antaa mahdollisuuden tutkimuksen osallistujalle, kieltäytyä tutkimuksesta kokonaan tai olla vastaamatta hänelle esitettyihin kysymyksiin. Tämä vapaaehtoisuus on tärkeää tuoda esille ennen tutkimuksen aloittamista. Eettisissä periaatteissa tutkimusentulosten merkittävyys nostetaan esille niiden uniikkiutensa takia. Vastauksilla saattaa olla suurtakin merkitystä.

Näitä eettisiä arvoja, sekä tutkimuksen tilaajan toiveita on olennaista kunnioittaa, jotta yhteistyö olisi sujuvaa ja kaikilta väärinkäsityksiltä vältyttäisiin. On täysin ymmärrettävää, että tehtäessä haastattelu kyselylomakkeella, vastaajien sitoutuminen ja keskittyminen kysymykseen ei ole täysin luotettavaa. Siksi kyselylomakkeeseen tulee liittää selite, mikä korostaa työntekijöiden tärkeyttä kyselyyn osallistumiseksi. Tulokset tulevat palvelemaan myös heitä, joten tutkimuksen laadun takaamiseksi vastausten tulesi olla totuuden mukaisia.

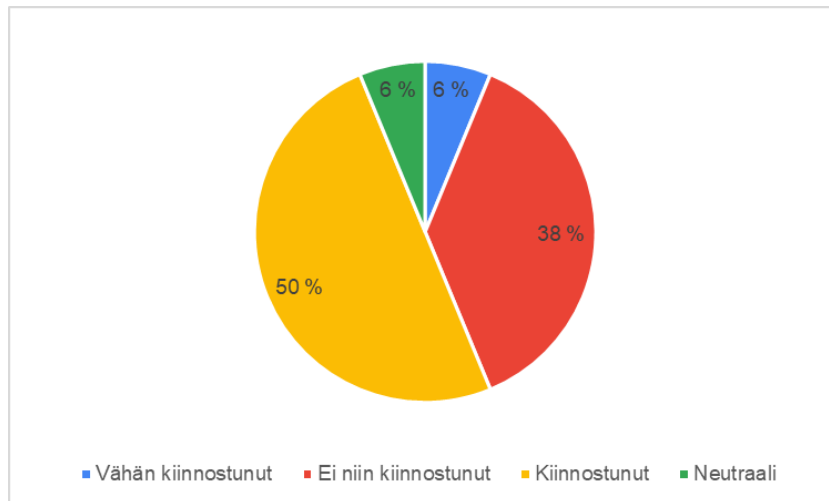
9 Tutkimuksen tulokset

Opinnäytetyön tutkimuksen aineiston kerääminen perustui työntekijöille suunnattuun kyselylomakkeeseen. Kyselylomakkeessa oli neljä (4) määrällistä, monivalintakysymystä ja viisi (5) laadullista, avointa kysymystä. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 16 työntekijää, eli 16,5 %. 8 osallistujaa vastasi kaikkiin kysymyksiin ja 8 osallistujaa jätti vastaamatta osaan avoimista kysymyksistä. Monivalintakysymyksiin vastasivat kaikki osallistujat.

Valtaosaan kyselyistä oli vastattu ajatuksella. Tätä asiaa käsitellään myöhemmin työssä. Vastaukset avoimiin kysymyksiin sisälsivät paljon informaatiota, mikä oli tutkimuksen kannalta eduksi. Osa koulutukseen osallistuneista työntekijöistä oli siirretty tilapäisesti toisiin työtehtäviin pois varhaiskasvatuksesta. Tämä saattoi vaikuttaa kyselyyn vastaamisaktiivisuuteen. (Mäkelä 2020).

9.1 Koulutuksen esivaikutelma

Kysymykseen vastasivat kaikki kyselyyn osallistuneet. Tulevan koulutuksen katsottiin olevan 50 % kiinnostava. 38 % mielestä koulutus ei ollut niin kiinnostava. 6 % mielestä koulutus kiinnosti vähän sekä 6 % katsoi sen olevan neutraali.

Kuva 1: Koulutuksen esivaikutelma

9.2 Koulutuksen vaikutukset toimintaympäristössä

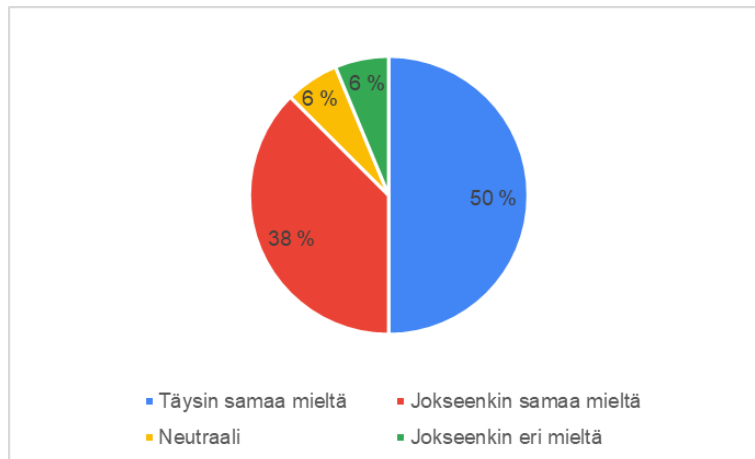
Kysymykseen vastasi 15 osallistujaa, joista 9 kertoi, että muutoksia ei juurikaan tapahtunut, sillä toimintaympäristöä oli jo aikaisemmin ehditty muokata. 3 vastaajaa kertoi, että erilaisia leikkiympäristöjä kokeiltiin, järjestelemällä leikkialueita uudelleen. 3 vastaajalla muutos oli tapahtunut luomalla uusi kauppaleikki.

9.3 Muutosten toteuttaminen

Kysymykseen vastasi 14 osallistujaa, joiden mukaan muutokset tapahtuivat normaalisti työajalla. 2 vastaajan mielestä muutokset tehtiin kiireellä ja koska oli pakko. 3 vastaajaa kertoi, että muutoksia tehtiin kokeilemalla. 9 vastaajaa ilmoitti, että muutokset tehtiin yhdessä lasten kanssa keskustelemalla. Osalla muutoksessa olivat myös lasten vanhemmat mukana, auttamassa materiaalin hankkimisessa.

9.4 Lasten osallisuus toimintaympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa

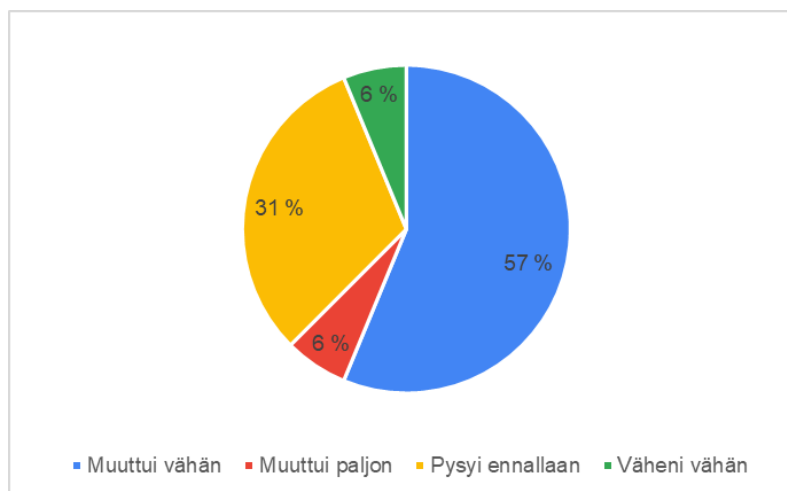
Kysymykseen vastasivat kaikki osallistujat ja 50 % mielestä lasten osallisuus toteutui suunnittelussa ja toteuttamisessa. 38 % oli sitä mieltä, että lasten osallisuus toteutui jotenkin. 6 % vastaajista oli sitä mieltä, että lasten osallisuus ei toteutunut lainkaan ja 6 % ei osannut muodostaa kantaa lasten osallisuudesta.

Kuva 2: Lasten osallisuus suunnittelussa ja toteuttamisessa

9.5 lasten leikkikäyttäytymisen muuttuminen muutosprosessin jälkeen

Kysymykseen vastasivat kaikki osallistujat ja 57 % mielestä lasten leikkikäyttäytymisessä oli muutosprosessin jälkeen tapahtunut vähän muutoksia. 31 % näki, että leikkikäyttäytyminen pysyi ennallaan. 6, % koki, että lasten leikkikäyttäytyminen muuttui paljon ja 6 % näki jopa negatiivisia vaikutuksia muutosprosessin jälkeen.

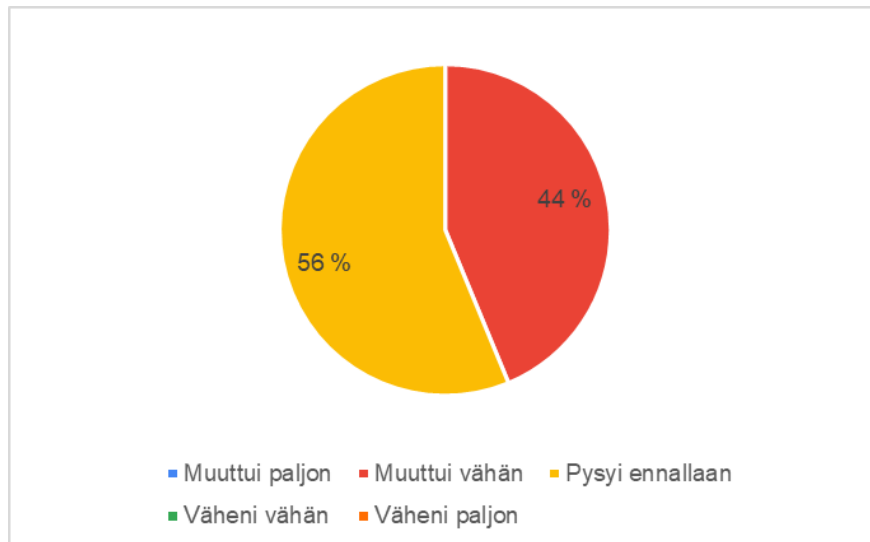
Kuva 3: Lasten leikkikäyttäytymisen muutos

9.6 Tapahtuneet muutokset lasten leikkikäyttäytymisessä

Kysymykseen vastasi 10 osallistujaa. 4 vastaajan mukaan, lasten pitkäaikainen leikki lisääntyi muutosten takia. Lapset olivat kiinnostuneita uudesta leikkialueesta ja olivat innokkaita leikkimään siellä. 6 vastaajaa koki lasten olevan aluksi todella kiinnostuneita muuttuneesta ympäristöstä, mutta lasten mielenkiinto väheni nopeasti uutta aluetta kohtaa. Osa vastaajista kertoi, että työntekijät olivat jo joutuneet muokkaamaan muutettua aluetta, jotta lapsia kiinnostaisi leikkiä siellä.

9.7 Vastaajan oman leikkikäyttäytymisen muuttuminen

Kaikki 16 kyselyyn osallistunutta vastasivat tähän kysymykseen. 56 % koki, että oma toiminta koulutuksen jälkeen pysyi ennallaan. 44 % vastaajista koki, että oma toiminta leikin suhteen muuttui vähän.

Kuva 4: Oman toiminnan muuttuminen koulutuksen jälkeen

9.8 Vastaajan oman leikkikäyttäytymisen muutokset

Kysymykseen vastasi 7 osallistujaa. 3 vastaajaa korosti, ymmärtävänsä paremmin lasten osallisuutta leikin suunnittelussa ja lapsilähtöisessä leikissä. 2 vastaajaa koki, että koulutuksen tuomat muutokset eivät olleet lasten suunnittelemaa leikkimaailmoja. Muutokset olivat ”liian hienosti” tehty. 1 vastaaja näki muutoksen omassa toiminnassa, ymmärtäen paremmin leikin merkitystä oppimisessa. 1 vastaajan mukaan muutoksia ei voitu tehdä menneillä olevan remontin takia, mutta odotti uusien tilojen muokkaamista koulutuksen pohjalta.

10 Pohdinta

Opinnäyteyön tarkoitus oli selvittää, millaisia muutoksia leikkikoulutukseen osallistumisella on ollut päiväkodeissa. Miten muutokset on toteutettu?

Seuraavaksi tarkastellaan sähköisen kyselylomakkeen avoimia- sekä monivalintavastauksia kokonaisvaltaisesti. Vastauksia verrattiin myös Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin.

Kyselyyn vastanneiden vähäinen määrä ei suoranaisesti yllättänyt, sillä olihan kyselyyn osallistuminen vapaaehtoista. Toisaalta vastanneiden lukumäärä vaikutti aineiston analysointiin,

mutta lukumäärän katsottiin olevan riittävä tutkimuksen tekemiseksi. Analysoinnissa jouduttiin pohtimaan laadullisen ja määrällisen tutkimuksen suhdetta, raporttia kirjoittaessa.

Oli yllättävää, millainen työntekijöiden ensi vaikutelma koulutusta kohtaan oli. 56 % vastaajista piti koulusta mielenkiintoisena. Kyselyssä ei pyydetty erittelemään kiinnostuksen syitä tarkemmin. Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma (2019, 125) korostaa työntekijöiden ammattitaidon kehittämistä, joten tavoite ja koulutuksen lähtökohdat mukailivat varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Kysyttäessä millaisia muutoksia koulutus sai aikaan ja miten ne tehtiin 70 % vastaajista ilmoitti, ettei mitään muutoksia ollut tapahtunut toimintaympäristössä. Syinä tähän olivat jo aikaisemmin tehdyt muutokset, resurssipula, aikataulu ongelmat, koulutuksen ajankohta sekä koulutuksen aiheuttama ylimääräinen kuormitus. 15 % ilmoitti, että muutoksia tehtiin kokeilemalla järjestää leikkialueita uudelleen. 15 % vastaajista loivat uuden kauppaleikin päiväkotiin.

Osallistujien vastauksista tuli hyvin esille, että muutoksien tekemisessä, on otettu lasten osallisuus sekä tiimissä toimiminen hyvin huomioon. 88 % vastaajista koki, että lapset olivat mukana suunnittelussa. Lasten kanssa on käyty keskusteluja ja tiimissä pohdittu asioita. Asioita oli myös kokeiltu, jotta tiloista saatiin toimivammat. Lasten vanhemmat pääsivät mukaan myös osassa yksiköissä prosessiin mukaan, toimittamalla materiaaleja muutosta varten. Hämeenlinna varhaiskasvatussuunnitelman (2019, 16,117) mukaan, sen keskipisteenä on nimenomaan lasten osallisuus, elämykselliset ja tarkoitukselliset toiminnat. Se myös korostaa tiimissä tehtävää kehittämistyötä.

Toisaalta vastauksissa nousi esille päiväkodin arjen kiireellisyys, missä muutokset tehtiin kiireellä ja väkisin. Osalle vastaajista muutosten tekeminen tuntui työläältä ja koska leikkikoulutuksessa vaadittiin jonkinlaista muutosta. Huomioitavaa oli, että osa vastaajista työskenteli alle 3 - vuotiaiden ryhmissä, joissa koettiin itse muutosten tekeminen sekä lasten osallisuus hankalaksi.

Miten muutokset sitten näkyivät lasten leikkikäyttäytymisessä? Prosessissa oli kehitetty leikkiympäristöä ja vastaajista 63 % pystyi näkemään, että lasten toiminnassa tapahtui muutoksia. Uudistuneet leikkiympäristöt kiinnostavat osan yksiköiden lapsia todella paljon. Uuteen ympäristöön oli paljon halukkaita ja lapset osasivat pyytää lupaa päästä leikkimään sinne. Lapset olivat innoistaan muutoksesta ja heidän pitkäkestoinen leikkinsä lisääntyi hieman. 31 % kertoi, että käyttäytyminen pystyi ennallaan ja osalla jopa muutokset olivat negatiivisia. Uudistuneet leikkiympäristöt kiinnostavat osan yksiköiden lapsia todella paljon. Osa vastaajista kertoi, että uusi leikkiympäristö kiinnosti lapsia vain vähän aikaan ja ympäristöä jouduttiin muokkaamaan jo uudelleen. Hämeenlinna varhaiskasvatussuunnitelma (2019, 32) korostaa myös havaintojen tekemistä toimintatavoista ja niiden kehittämistä.

Kysyttäessä vastaajien muutosta oman leikin suhteen, 44 % koki, että oma käyttäytyminen muuttui vähän. Esille vastauksissa nousi ymmärrys lasten kuuntelemisen ja osallisuuden tärkeys leikin suunnittelemisessa. Omaa muutosta nähtiin myös parempana kykynä rikastuttaa ja kehittää leikkiympäristöjä.

56 % mielestä omassa toiminnassa ei näkynyt muutosta. Osalla vastaajista jäi koulutuksesta vähän negatiivinen olo. He kokivat, että muutokset eivät saa olla pakotettuja koulutuksen pohjalta, vaan muutosten on lähdettävä omasta itsestään luovutta käyttäen. Hämeenlinna varhaiskasvatussuunnitelma (2019, 61) nostaa leikin keskeisesti esille myös ammattilaisten ” arvomaailmassa”.

Lomakekyselyn vastaukset vastasivat tutkimuskysymyksiin. Millaisia muutoksia leikkikoulutukseen osallistumisella on ollut päiväkodeissa? Miten muutokset on toteutettu? Tutkimus osoitti, että vastaajat ymmärtävät lasten osallisuuden merkityksen varhaiskasvatuksessa, mutta kokevat sen toteuttamisen välillä haasteelliseksi. Myös vastaajien ammattimaisuus nousee esille. He toimivat kiireisessä päiväkodin arjessa ja tästä huolimatta ovat kykeneväisiä tekemään muutoksia leikkiympäristöihin. He osaava tehdä arviointeja toimintaympäristöjen toimivuudesta ja kykenevät muuttamaan niitä toimivammiksi. He osaavat havainnoida lapsia sekä heidän käyttäytymistään muutosten keskellä. Oman toiminnan reflektointi tulee myös hyvin vastauksista esille. Leikkikoulutus on tuonut osalle vastaajista uusia näkökulmia omaan toimintaan ja parantanut ymmärrystä lasten osallisuudesta vieläkin enemmän. Tutkimuksesta saatiin tietoa myös menetelmistä, miten muutoksia on tehty. Osa muutoksista oli tehty yhdessä lasten kasvattajien kanssa, mitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 29) myös korostaa.

Tuloksista voidaan myös löytää selkeitä leikkiympäristöjen kehittymisiä, koulutuksen pohjalta. Uusia leikkiympäristöjä oli onnistuttu luomaan, minkä takia lasten leikkikäyttäytymisessä oli tapahtunut hieman muutoksia. Erityisesti pitkäkestoinen leikki oli lisääntynyt. Vaikka tutkimuksessa saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin, ei tutkimusta voida pitää yleistävänä. Alhaisen vastaajamäärän takia, tutkimuksen luotettavuus on suuntaa-antava, vaikka se palvelee tutkijan tavoitteita.

Osaan avoimista kysymyksistä oli vastattu huolella, mikä tuki tutkimuksen materiaalin saamista. Osasta vastauksista voi myös tulkita varhaiskasvatuksen arjen kiireellisyyden. Vastauksista nousee vahvasti esille Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet, toimintatavat sekä lasten osallisuus oman elämänsä vaikuttajina. Lasten osallisuuden osalta, on huomioita tuloksista se, että osa vastaajista työskentelee alle 3-vuotiaiden kanssa, jolloin osallisuuden toteuttaminen on erilaista ja hankalampaa kuin vanhempien lasten kanssa.

Vastaavanlainen tutkimus leikki- ja oppimisympäristöjen kehittämisestä on tehty Sipoon varhaiskasvatuksessa keväällä 2020. Tutkimuksen tuloksista nousee esille kehittämisen avulla tapahtuneet lasten leikkikäyttäytymisen positiiviset muutokset, kuten tässäkin tutkimuksessa. Myös kasvattajien osallistumisessa leikkeihin ja leikkikäyttäytymisessä on tapahtunut positiivisia muutoksia leikkiympäristöjen kehittämisen takia. (Nyman 2020, 68-71.)

Opinnäytetyössä nousi esille koulutuksen järjestämisen haasteellisuus varhaiskasvatuksessa. Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksen tulisi huomioida tuloksista se, miten jatkossa järjestetään vastaavanlaista koulutusta, jotta työntekijät kokevat enemmän vaikuttamisen mahdollisuuksia ja jotta koulutusta ei koeta liian raskaaksi työn ohessa. Sekä asenne koulutusta kohtaan olisi lähtökohtaisesti odottava, innostava ja se koettaisiin hyödylliseksi. Tuloksia analysoimalla voitiin osoittaa kuitenkin, leikkikoulutuksen positiiviset vaikutukset toimintaympäristön kehityksessä. Tulokset myös osoittavat, että koulutuksesta saatu palaute rohkaisee järjestämään vastaavanlaisia koulutuksia ja niiden tuloksia tulee tuoda rohkeammin esille. Tämä tukee lasten oikeutta saada laadukasta varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7).

11 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Ennen opinnäytetyötä en ollut tehnyt vastaavanlaista tutkimusta, joten kyselylomakkeen tekeminen sekä vastausten analysointi opettivat minulle paljon uusia taitoja. Opinnäytetyön tekeminen sujui yllättävän hitaasti, sillä olin tekemässä työtä yksin ja olin samalla suorittamassa harjoittelujaksoja. Yksin tekeminen ei kuitenkaan tuntunut liian työläältä, vaan oli suhteellisen helppo tehdä kirjoitustyötä oman jaksamisen ja aikataulun mukaisesti. Haasteita kirjoittamiseen kuitenkin toi itselläni todettu lukihäiriö. Tämän takia tekstiä piti tarkistaa monta kertaa kirjoitusvirheiden löytämiseksi.

Opinnäytetyön toteutuksen ajan, olin luonnollisesti tarvittaessa yhteydessä varhaiskasvatuksen yhteyshenkilöön lisätietojen muodossa sekä kyselyn edistymisen osalta. Mielestäni yhteistyö oli sujuvaa Hämeenlinnan kaupungin osalta ja sain pyydettyä apua ja tukea kaikissa opinnäytetyön vaiheissa.

Lähtökohtaisesti olen suhteellisen tyytyväinen opinnäytetyöhöni, sillä itse näen, että sen tekeminen oli ajankohtainen ja tärkeä koulutuksen järjestäneelle taholle. Opinnäytetyön tekeminen on ollut haasteellista, antoisaa ja hauskaa. Mielestäni opinnäytetyöni on juuri oman näkemykseni mukainen, myös olemukseltaan. Toisaalta tämä on viimeinen työni kohti valmistumista sosionomiksi, joten tunnen myös haikeutta. Opinnäytetyö valaisi hyvin päiväkodin arkea

ja siihen liittyviä taustoja. Mielestäni olen saanut paljon hyödyllistä tietoa itselleni varhaiskasvatuksen parissa työskentelyä varten. Erityisesti opinnäytetyön teoriapohjaa apuna käyttäen pystyn näkemään eri ikäiset lapset varhaiskasvatuksessa eri näkökulmista paremmin. Itsensä kehittäminen kuuluu tulevaisuudessa tutkimuksen tulosten mukaan myös varhaiskasvatuksen opettajan velvollisuuksiin. Kouluttautumalla lisää pystyn rikastuttamaan lasten toimintaympäristöjä. Sekä edes auttamaan heidän oppimista, kehittymistä ja parantamaan viihtyvyyttä päiväkodissa. Itsensä kehittäminen tuo itselle uusia näkökulmia varhaiskasvatuksen opettajan työhön. Tutkimus antoi paljon kokemusta tutkimuksen tekemisestä. Sen tekeminen loi pohjaa myös itselleni mahdollisia tulevia tutkimuksia varten.

Lähteet

Painetut

Dunderfelt, T. 1999. Elämänkaaripsykologia: lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo WSOY. Kirjapainoyksikkö.

Erikson, E. H. 1982. Lapsuus ja Yhteiskunta. Jyväskylä. Gummerus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Hakkarainen, P. 2001. Leikki ja kehitys. Teoksessa Karila K., Kinos J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva. PS-kustannus, 184.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki. Edita.

Helenius, A. 2001. Varhaiskasvatuksen juurilla. Teoksessa Karila K., Kinos J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva. PS-kustannus, 46-64.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus: Juva, 73.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. p. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusu-vuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere. Vastapaino, 24.

Kalliala, M. & Tahkokallio, L. 2001. Yhteinen leikki. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. Tampere. Tammer-Paino, 33-34, 56.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva. PS-kustannus.

Kronqvist, E-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva. PS-kustannus, 21.

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki. WSOY.

Lehtinen, E. & Koivula, M. 2017. Leikki yhdistää lapsia ja aikuisia. Teoksessa Koivula, M, Siip-painen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere. Vastapaino, 10-11.

Niiranen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa Karila K., Kinos J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva. PS-kustannus, 63-64.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P, Pulkkinen, L. & Ruoppila, I.2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki. PS-kustannus.

Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruu ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere. Vastapaino, 414.

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa. WSOY, 70-71.

Sähköiset

Anttonen A-M. & Ukkonen, J. 2009. Päiväkodin leikkikulttuurin luomat olosuhteet esikouluikäistenlasten vapaalle leikille. Kasvatustieteen Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen yksikkö. Jyväskylä. Luettu 31.3.2020. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22969/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201002171258.pdf>

Hartikainen, S. 2013. Leikin rakentuminen. Etnografia 5-6 - vuotiaiden lasten leikin rakentumisesta päiväkotiympäristössä. Sosiaalipsykologian pro gradu - tutkielma. Tampereen Yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere. Luettu 26.4.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94833/GRADU1389358484.pdf?sequence=1>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki. Luettu. 5.3.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Lapsuutta satakielen siivittämänä. Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Hämeenlinnan kaupunki. Luettu. 17.2.2020. https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/05/LAPSUUTTA-SATAKIELEN-SIIVITTAMANA_HML-vasu-2019.pdf

Lindberg, P. (2011). Kieli ja visuaalinen ympäristö. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsen kielen kehittyminen. Helsinki. Unigrafia - Yliopistopaino, 54.

Määttä, P. 2018. Leikki ja lasten muu toiminta päiväkotiympäristöjen suunnittelussa. Diplomityö. Oulun yliopisto. Arkkitehtuurin yksikkö. Oulu. Luettu 31.3.2020. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201805311995.pdf>

Nyman, H. 2020. LEIKKI ASTUU ULOS LAATIKOSTA. Leikki- ja oppimisympäristöjen kehittäminen Sipoon varhaiskasvatuksessa. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ylemmän ammattikorkeakoulututkimuksen opinnäytetyö. Visamäki, Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä. Luettu 17.8.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/342282/hanne_nyman_opinna%cc%88ytetyo%cc%88_2020_final%20%281%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Savolainen, E., Savolainen, H. & Savolainen, R. 2013. ”Leikkiminen on hauskipinta, kun on kaveri ja saa leikkiä rauhassa”. Viisivuotiaiden lasten kokemuksia leikistä päiväkodissa. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Vantaa. Luettu 8.4.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64036/Eve_Rosa%20Savolainen_Hanna-Kaisa.pdf?sequence=1

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Luettu 14.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp447399376>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, Opetushallitus. luettu 12.7.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Viitala, K. 2006. LASTEN YHTEINEN VARHAISKASVATUS. Erityisestä moninaisuuteen. Tampereen yliopisto. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy. Luettu 26.4.2020.

https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68140/lasten_yhteinen_varhaiskasvatus_2006.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Julkaisemattomat

Mäkelä, H. 2020. Varhaiskasvatuksen opettajan haastattelu 2.3, 22.5.2020. Vuorentaan päiväkot. Hämeenlinna.

Siren, T. 2020. Päiväkodin johtajan haastattelu 20.2, 3.6.2020. Hämeenlinnan kaupunki. Varhaiskasvatus. Hämeenlinna.

Liitteet

Liite 1: Leikkikoulutuksen tutkimuskyselyn kysymykset	33
---	----

Liite 1: Leikkikoulutuksen tutkimuskyselyn kysymykset

Leikkikoulutuksen tutkimuskysely

Hei Tämä kysely liittyy Hämeenlinnan kaupungin järjestämän leikkikoulutuksen tutkimiseen sekä Harri Rytkösen opinnäytetyön tekemiseen. Vastaamalla kysymyksiin, suostut tutkimukseen sekä annat luvan tuloksien julkaisemiseksi. Vastaukset käsitellään ja julkaistaan täysin anonyymisti. Kiitos jo etukäteen osallistumisesta.

Terveisin Harri Rytkönen sosionomiopiskelija

1. Mikä oli ensivaikutelma kuullessasi tulevasta leikkikoulutuksesta?

Kiinnostunut

Vähän kiinnostunut

Neutraali

Ei niin kiinnostunut

Paljon kiinnostunut

2. Millaisia muutoksia koulutus sai aikaa yksikön toimintaympäristössä?

3. Kuinka mahdolliset muutokset tehtiin?

4. Lapset osallistuivat toimintaympäristön suunnitteluun ja toteuttamiseen

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

neutraali kanta

Jokseenkin eri mieltä

Täysin eri mieltä

5. Tapahtuiko lasten leikkikäyttäytymisessä muutoksia muutosprosessin jälkeen?

Muuttui vähän

Muuttui paljon

Pysyi ennallaan

Väheni vähän

Väheni paljon

6. Jos muutoksia tapahtui, niin mitä?

7. Muuttuiko oma toimintasi leikin suhteen koulutuksen jälkeen?

Muuttui paljon

Muuttui vähän

Pysyi ennallaan

Väheni vähän

Väheni paljon

8. Jos muutoksia on tapahtunut, niin mitä?

9. Palautetta leikkikoulutuksesta yleensä